

ALFRED BOSCH

Escolta, Sefarad

La història èpica d'un llibre únic.
L'aventura de tot un poble.

NOVEL·LA

edicions

62

ALFRED BOSCH

Escolta, Sefarad

La pàtria del llibre

Edicions 62

Barcelona

© Alfred Bosch, 2025

*La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor.
La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i
de les nostres llibreries.*

*En comprar aquest llibre contribuïu a mantenir aquest ecosistema viu i en creixement.
A Grup62 agraiem que ens ajudeu a donar suport així a l'autonomia creativa d'autores i autors perquè
puguin continuar desenvolupant la seva funció.*

*Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar
algun fragment d'aquesta obra. Podeu contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com o per
telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.*

*Queda expressament prohibida la utilització o reproducció d'aquest llibre o de qualsevol de les seves parts
amb la finalitat d'entrenar o alimentar sistemes o tecnologies d'intel·ligència artificial.*

Primera edició: novembre del 2025

© d'aquesta edició: Edicions 62, s. a.
Diagonal, 662-664. 08034 Barcelona
info@grup62.com
www.edicions62.cat

Fotocomposició: Grup62

DIPÒSIT LEGAL: B. 15.763-2025

ISBN: 978-84-297-8309-4

TAULA

PRIMERA ESTIRP: els Taragan, de Tàrraco	11
SEGONA ESTIRP: els Toledano, de Toletum	77
TERCERA ESTIRP: els Cordubí, de Qúrtuba	147
QUARTA ESTIRP: els Barceló, de Barcelona	221

—I doncs, per què escrivim? —va fer el nen.

—Perquè la nostra pàtria són els llibres.

El savi Elies, rabí de l'augusta ciutat de Tàrraco, compartia amb el seu fill Rubèn els coneixements sobre la creació, o sigui del cel i la terra i de tothom. I sobretot del poble jueu, el predilecte de Déu, que s'havia escampat per tota la creació i havia arribat al llunyà ponent, als extrems de la terra de Sefarad. Era un home erudit, i el seu coneixement generós s'amania sempre amb una barba desendreçada, poblada d'un concurs de molles de pa. La seva mirada plàcida, sempre lacustre, es mostrava temerosa de Déu i temperada. Però el nen era despert i volia estirar el fil.

—Però llavors... —el menut va mirar amunt, sense deixar anar la mà del seu pare—, per què no fem llibres que també agradin als nens?

—Per què...? Certament... Per què no? —es va gratar la barba—. Qui té una pregunta, té una primera veritat. Guaita, és aquí. —El pare va indicar una porta baixa, amb inscripcions hebrees—. Creus que un bon bany ens portarà a la veritat?

No és que en Rubèn, amb vuit anys, acceptés de bon

grat aquell costum irritant de respondre a una pregunta amb una altra pregunta. Però la promesa de l'aigua tèbia al voltant del cos, segurament fins a les orelles, era massa temptadora per rebel·lar-se en aquell moment. Sobretot la proposició d'un bany ritual amb els adults, no pas amb les dones, sinó amb els homes. Van entrar a aquell espai tancat i de seguida van rebre la bafarada càlida i molla de l'interior. Feta la donació estipulada, van entrar al vestidor.

—Ja saps com va això, oi, Rubèn?

—Sí, pare... —el noi gairebé es va ofendre—; primer ens llevem la capa de roba més externa, i al final de tot les peces que toquen la pell, per tal que no entri en contacte amb el Creador fins al darrer moment.

—Això mateix.

Un cop despullats, van baixar els esglaons del bany. L'aigua els anava amarant d'escalfor i de benestar, a l'un fins a la cintura i a l'altre fins al coll. De seguida van estirar el braç per agafar la cendra i repartir-se-la pel cap, primer, i després per una extremitat de dalt, llavors una cama, i així sempre, dibuixant un cercle pels extrems del cos, fins a tornar als cabells. Tot seguit van prendre la pastilla de sabó amb fragància d'espígol, i van tornar a començar amb les fregues. Com que en aquella hora no hi havia ningú més, feien les pregàries a soles; i si el nen s'equivocava o se n'oblidava, no era gaire greu.

En acabat, van triar la tovallola —ni massa gruixuda, ni massa prima, com manaven les normes—, i es van estirar a la bancada de marbre. El fill va pensar que era bon moment per tornar a la càrrega.

—Així, allò que dèiem... —va anunciar—, com és que no es fa?

—El què, Rubèn? —l'home es va mig deixondir.

—Un llibre que no sigui només per a grans.

—Que no saps que les escriptures són sagrades? Que no són cap joc?

—És clar, però els nens... —va replicar el petit, viu com un espetec—. Que no ho som, els nens, de sagrats?

Va semblar que el rabí estava a punt d'esbossar un somriure, però no va arribar a fer-ho. Quin remei!, el fill li havia sortit busca-raons, així ho havia volgut el Senyor. Compartien un parell de grans coses: un floc de rínxols clars damunt el front i la dèria discutidora. Res, paciència i bons aliments. A més, en una raça de polemistes, era bo aprendre a argumentar. Al nen no li faria cap nosa, aquella qualitat.

—D'acord, fill meu. —L'home es va aclarir la veu—. Quina ocasió de l'any diries que mereix un llibre per a les criatures?

—La millor és la Pasqua —va sentenciar el petit sense dubtar ni un segon—. Encara que acabem molt tard, els nens no ens adormim. Cantem i mengem moltes coses i, a més, no hem de callar; és l'únic dia que diem i fem moltes coses, i és clar, ens ho passem bé perquè...

—Vestim-nos, fill.

La cara del rabí es mostrava tot d'una transfigurada. Il·luminada. Era ben visible que de cop i volta se li havia revelat alguna cosa, i si no s'esverava era perquè no tenia fusta d'esverat. Però el que li havia pujat al cap era extraordinari, i no admetia demora.

—Què passa, pare?

—És fenomenal —es va enfundar en la túnica—. Passa que tens raó, Rubèn. No saps quanta raó que tens.

Es van cenyir la corda a la cintura, tots dos alhora, i de camí a la porta de sortida van arreplegar les sandàlies, com

van poder, ensopegant aquí i allà. Quan ja eren al carrer, amb un cel blavíssim d'estiu i la immensa Mediterrània als peus, el rabí de Tàrraco va admetre que el seu fill havia tingut una idea brillant; tan brillant, que l'haurien de dur a terme. No podien esperar ni un minut més.

—Anem al port a comprar pergamí. Vinga, vinga. Pams i pams de pergamí! —va exclamar baixant a corre-cuita cap a mar, fins que se li va escapar una sandàlia en plena Via Augusta—. Quanta raó, fill meu... —va collir la sandàlia d'entre les llambordes—. Has tingut una gran idea.

—Sí, pare —el nen va riure de gust—. Saps? Ets un pare estrany, però graciós, ho saps?

I es va cargolar el rínxol clar del davant, just al mateix temps que ho feia son pare.

Aquell va ser el dia que em van concebre.

II

Sí, estimat lector, vet aquí la meva història, que vull que sigui teva i de tot aquell que hi pugui tenir interès. Una història que va començar a la vila imperial de Tàrraco, l'any 182 de la destrucció del Temple, o sigui el 252 dels cristians. Va arrencar amb el pare i el fill que ja us he presentat, els que van decidir que jo havia d'existir. Aquell mateix dia ja davallaven al port, fent tot el pendent d'aquella notable colònia; des del turó silenciós del Fòrum, el centre neuràlgic i on tenia el cap la ciutat, calia lliscar fins arran de platja, on la capital de la província es banyava els peus al mar, animada pel soroll de mercaders, mariners i taverneres. En aquell formiguer, farcit de veus ibèriques, llatines i d'orient, s'hi podia comprar i vendre de tot.

—Anem a veure què té el vell Fructuós —va dir el rabí, encara eufòric, cercant l'entrada de la botiga entre carros, burros, embalums i captaires—. Si algú pot oferir pells fines de debò, és ell.

L'home no hi era. Hi havia el seu fill, també anomenat Fructuós, un jove murri i molt bru de pell que feia gresca amb els companys. Quan van arribar, la colla de galifardeus presumia de gestes amb dones joves; reien sorollosa-

ment i es picaven el pit i l'esquena els uns als altres. Un d'ells duia una bota de vi a les mans.

—Hi és, ton pare? —va preguntar el savi Elies—. Necessito vitelles.

—Pells? Pells per satisfer un jueu, o pells de jueu satisfet? —El jove Fructuós va esclafir en una riallada que els seus col·legues van trobar encomanadissa. No pas el rabí.

—Em sembla que tornaré més tard —va murmurar l'Elies.

—No, home —el jove li va tustar l'esquena—. Entra, rabí, entra, que tenim confiança. Allà al fons, remena el que vulguis.

El savi va esquivar el noi i es va endinsar sol al desordre de la pelleteria, tot palplant i tocant el gènere. En Rubèn es va quedar a l'entrada, mirant de reüll aquells joves barruts que li cridaven l'atenció. Un d'ells, de més edat i cabells cargolats com una estàtua d'Àpol·lo, i ja equipat d'una barba espessa, se li va acostar.

—És veritat allò que diuen dels jueus? —li va tocar el rínxol clar del davant—. Que us la tallen amb un ganivet?

Els altres joves es van afegir a la festa.

—Ensenya-la! Va, la volem veure.

—Sí, vejам aquest tros de glavi hebreu —va estirar-li amunt la faldilla.

—Deixeu-me! —va escapolir-se i va provar d'acostar-se al seu pare, però li van barrar el pas—. Demaneu-ho a aquest, que també és jueu!

Va assenyalat amb el dit el jove Fructuós, que de sobte es va convertir en el centre de les mirades. Sense immutar-se, el noi va agafar la bota de vi i se'n va empassar un raig. Es va esbandir els llavis amb la mà. Ser jueu no era cap estament, com ser patrici o ser esclau. Hi havia molta

gent que creia en un sol Déu, que guardava el sàbat i les festes rituals. Fins i tot estava de moda entre els gentils fer dejuni, o descartar el marisc i el porc, o fer-se la circumcisió... sense posar els peus a la sinagoga en tota la vida. Aquests, com en Fructuós mateix, es casaven amb qui volien i es multiplicaven com conills. Per a escàndol dels romans de soca-rel, tota aquella gent es negava a matar els seus propis nadons, fins i tot els defectuosos! A sobre, als esclaus que es convertien, els alliberaven! I és clar, cada dia n'eren més, fins al punt que Tàrraco era anomenada la ciutat dels jueus.

—Bah, el meu pare —en Fructuós va fer petar la llengua—, que diu que jueus i cristians són el mateix. De fet, no sé ben bé què se suposa que som. Però a mi no m'importa gens ni mica. —Va tornar la bota de vi als amics i els va anar assenyalant amb aire despectiu—. Mira, els teus són seguidors d'Isis, i els teus, Emilià, són pagesos ibers, i els teus...

—Jo no soc cap bàrbar! —va exclamar l'escultural xicot—. El meu pare era centurió.

—És clar —va replicar en Fructuós—; per això us van fer porters del temple, per continuar llepant el cul dels patricis. I de tant llepar, us heu cregut que sou la mateixa merda.

Tots van esclafir a riure, tret de l'apol·loni aspirant a noble. El petit Rubèn va aprofitar la renyina per escapollir-se i es va esmunyir cap a dins. Al cap de poc va aparèixer sota l'ala protectora de son pare, tot admirant-se de la meravella de pergamins que havien trobat. El jueu es va adreçar al que no sabia si era jueu.

—Me'ls podeu guardar, aquests cuirs? —va demanar—. Són realment excepcionals.

—Emporta-t'ho, rabí —el fill de l'amo va fer un gest amb la mà—. Ja ho diré a mon pare i segur que us entendreu. De veritat, no pateixis, home.

Pare i fill van marxar de la botiga, carregats de pells refinades fins a les orelles. Van deixar que els joves continuessin amb les seves disputes ètniques, que acabarien derivant, sens dubte, en l'habitual competició sobre les respectives gestes virils.

Els dos van deixar enrere l'enrenou del port, i van anar pujant una a una les àmplies terrasses que feia la ciutat, cada cop més altes i airejades i nobles. Van remuntar més enllà del circ, fins a la plaça del fòrum provincial, una immensa plaça porxada, refulgent de marbre de Carrara, i seu de l'administració. Van tirar encara més amunt, al recinte del temple, espai de déus, governadors i emperadors. I allà mateix van trencar cap a orient, al petit barri destinat als jueus que s'havia començat a construir; com sempre, ben arrambat al poder.

Allà dalt, lluny del brogit plebeu, amb la salaborr i la ginesta que arribava a glopades afectuoses, en un mirador que s'obria al mar, van desplegar les vitelles i les van estudiar a plaer. A Alexandria haurien usat papirs, però feia temps que els seus avantpassats n'havien marxat. A més, els cuirs animals oferien superfícies més llises i polides a l'hora d'escriure. Caldria retallar, polir i adobar, però d'allà en sortrien rotlles divins per llegir a tothom, i per primer cop també els llegirien les ànimes més pures de totes, les dels nens. Aquella seria la història més bonica que mai s'havia explicat, i com a tal exigiria la més pura de les pells.

III

Tothom sap que el poble jueu, escollit per Déu, havia passat tots els tràngols de la terra. Que havien estat les tribus de Moisès, deslliurades del faraó, les que havien poblat la terra promesa d'Israel. Que segons que sembla, el poble triat va viure dies feliços amb els grans reis David i Salomó. Però que en comparèixer els romans va rebre de valent, perquè es va negar en rodó a adorar els emperadors i les divinitats de l'Olimp. Que hi va haver guerra, molta guerra, i que els jueus es van dispersar en totes direccions.

Alguns van arribar fins a les costes de l'extrem d'occident, i van fer el que el profeta havia anunciat: «la multitud dels deportats de Jerusalem que és a Sefarad ocuparà les ciutats». Van desembarcar a Tàrraco i molts s'hi van quedar, perquè hi havia un clima temperat, bon vi i bones salses. Molts d'altres, no tan sibarites, es van escampar per les províncies d'Hispania. Es van haver de barrejar amb els pagans, els sectaris de Crist, els d'Isis i els de Mitra, els ibers, i tota la gentada que també volia viure en aquests paratges de sol, de vinyes, d'oliveres i d'aromes silvestres. I amb els romans, és clar, que volien manar-los a tots.

Per això, el món dels jueus s'escrivia amb lletres, es llegia en lletres i passava de pares a fills amb les lletres. La

lleï de Moisès marcava que tothom havia de llegir i escriure, fins i tot les dones i els infants. Els mots es van tornar sagrats, tenien valor numèric i simbòlic, guardaven tots els secrets i els remeis de la creació. Els manuscrits eren tresors, pels quals els homes podien morir i matar, i abans renunciarien a un palau que no pas als textos. Preservar els escrits, el llegat de generació en generació, era una missió primordial i divina. I quan algú decidia donar vida a una nova narració, quan naixia un nou llibre... Allò ja era més important que tenir un fill o que entrar al paradís celestial!

El rabí de Tàrraco i la seva dona, Rut, presumien de venir de famílies que havien viscut molts anys, tal vegada algun segle i tot, a la culta i refinada metròpoli d'Alexandria. Aquella urbs era més gran que Roma, era com un país ella sola, i la majoria dels veïns eren jueus. N'hi havia tants, que molts pensaven que aquella era la pàtria de la qual els jueus eren originaris. A més, era la capital dels llibres, i tothom sabia que els llibres desprenien olor de jueu. A Alexandria hi havia la millor biblioteca del món, amb un milió de rotlles, deu sales d'estudi, setze aules de conferències, el santuari de Serapis... S'hi llegia molt, sempre en veu alta; la simfonia de veus que s'alçaven de tot arreu els agermanava en una religió més respectada i elevada que la de qualsevol déu: la del coneixement. En aquell temple, les pregàries no s'adreçaven al creador, sinó a la Veritat. La més pura, la més visible i la més creïble. Un paradís de ciència, poblat per centenars de copistes, geòmetres, inventors, filòsofs i alquimistes.

Massa bell per als romans, una trepa de colèrics que, posats a triar, preferien els punys a les lletres. Van imposar les estàtues dels emperadors a les sinagogues. Es van

estranyar molt que els jueus no volguessin cap escultura, així que es van dedicar a matar-los i expulsar-los. Els avantpassats de l'Elies i la Rut van decidir salvar la pell i, travessant tota la mar, van acabar desembarcant als molls de Tàrraco. Aquí van provar de bastir una petita Alexandria; van tornar a provar la bona fortuna... per acabar despertant de nou les enveges i desmesures de rigor.